

sobno oblikovanje čovjeka i prostora, te proslavu 8. marta koja je postala tradicionalna veselica osuđena i prezrena od strane feministkinja i viših društvenih slojeva.

Što reći na kraju? Možemo biti sitničavi i postaviti pitanje nije li se autorica odviše sentimentalno unijela u analiziranje svakodnevice negirajući primitivizam i nekulturu. Sasvim je sigurno da svako ljudsko ponašanje koje odstupa od propisanog (ili planiranog) ne možemo nazvati primitivizmom, ali i alternativa kulturi trebala bi se rukovoditi nekim kriterijima, estetskim ili etičkim, a ne prvenstveno kriterijem zadovoljavanja potrebe.

Drugo pitanje, koje i autorica spominje, je pitanje objektivnosti. Da li bi »parcijalno« zahvaćanje stvarnosti naše svakodneve »izdržalo« jedan jači test objektivnosti? Kao što već rekoh, nemojmo biti sitničavi u ocjenjivanju nadasve neobične studije i zadovoljimo se pretpostavkom same autorice da bi analiziranje na većem i reprezentativnijem uzorku pokazalo gotovo iste ili slične rezultate.

Dunja Rihtman-Auguštin nagovijestila je nove teme za svoje kontinuirano istraživanje suvremenosti. Stoga se možemo nadati i očekivati nastavak iskrene i zanimljive studije naše svakodnevice.

Silvana Nikolić

Danilo Z. Marković

SOCIJALNA EKOLOGIJA

Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1986, str. 213

Kao što je poznato, o ekološkim problemima se do sada uglavnom pisalo i govorilo sa stajališta prirodnih znanosti. Međutim, u najnovije vrijeme se pokazalo da je problematika ekologije daleko složenija i da ona uključuje i čovjeka s njegovim radom i društvenom organizacijom. Autor je, spoznajući značenje i ulogu socijalnog faktora u svim ekološkim problemima, prišao izradi socijalne ekologije koja sve te složene probleme analizira sa stajališta socijalnih interakcija i sociologije kao znanosti o najopćenitijim zakonima kretanja društva.

Knjiga je podijeljena u šest cjelovitih poglavlja.

U prvom se poglavlju prikazuje nastanak i predmet socijalne ekologije i složene relacije ekologije prema društvenim znanostima, posebno prema sociologiji, ekonomici i socijalnoj politici. Uzimajući u obzir predmet, zadatke kao i moguće interakcije s drugim znanstvenim disciplinama, autor je socijalnu ekologiju definirao kao »posebnu sociološku nauku koja za predmet svoga proučavanja ima specifične veze koje postoje između čoveka i njegove životne sredine, istražujući (u kontekstu opšte konceptualizacije univerzuma ujedinjenog sa specifičnim uslovima života) uticaj životne sredine, kao ukupnosti prirodnih i društvenih činilaca, na čoveka, kao i uticaj čoveka na njegovu životnu sredinu sa stanovišta njenog očuvanja kao okvira čovekovog života, kao prirodno-društvenog bića« (str. 28—29). Kao što se vidi iz

same formulacije, definicija je dijalektički koncipirana tako da u sebi inkludira sve složene međukacije između prirode i čovjeka u jednoj megaregulativnoj sintezi koja osigurava egzistenciju čovjeku i prirodnoj sredini.

U drugom poglavlju autor tretira problem čovjekove sredine ili okoline. Za razliku od brojnih uskih shvaćanja toga pojma autor čovjekovu sredinu shvaća široko i u taj pojam uključuje atmosferu, hidrosferu, litosferu, faunu s mikoorganizmima, te bio i sociosferu, i to u složenoj dijalektičkoj interakciji, budući da »između prirodnih i društvenih elemenata čovjekove životne sredine postoji međusobna povezanost koja se ispoljava ne samo u uticaju društvenih njih elemenata, društvenih tvorevina na prirodne elemente, prirodnu sredinu već i u uticaju prirodnih elemenata na društvene elemente, na društvenu sredinu, na kulturu, shvaćenu u najširem smislu reči kao ukupnosti materijalnih i duhovnih tvorevina« (str. 55). Zahvaljujući dijalektičkom promatranju tih složenih interakcija autor pravilno shvaća i glavne uzroke današnje ekološke krize. Naime, ta je kriza uvjetovana naglim i nekontroliranim čovjekovim iskorištavanjem prirodnih resursa što je dovelo prvi put u povijesti do debalansa koji može, ako se ne riješi u jednoj megaregulacijskoj sintezi, dovesti do propasti planete Zemlje ali i čovjeka na tome planetu. S tim u vezi D. Marković ispravno naglašava kako je »za rešenje savremenih ekoloških problema nužna promena industrijske civilizacije i stvaranje nove civilizacijske osnove društva, sa osnovnim motivom proizvodnje — podmirenja stvarnih ljudskih potreba, i ravnomernije i humanije raspodele prirodnih i radom stvorenih bogatstava nego što je to u industrij-

skoj civilizaciji koju je izgradio kapitalizam« (str. 70).

U trećem poglavlju, nakon shvaćanja svih činilaca čovjekove okoline, autor analizira složene odnose društva prema životnoj sredini. S tim u vezi u ovom poglavlju su prikazane sve važnije strategije o tim složenim odnosima radi uspostavljanja željene ravnoteže između čovjeka i prirode.

Nakon što je problematiku socijalne ekologije razmotrio na razini općih zakonitosti, autor u četvrtom poglavlju produžuje tu analizu i na prilike zaštite i unapređivanja čovjekove sredine u jugoslavenskom sistemu socijalističkog samoupravljanja. Budući da je u samoupravnom društvu čovjek najviša vrijednost, autor to svoje razmatranje počinje sa shvaćanje ličnosti kao posebnog integriteta u fizičkom, psihičkom i moralnom smislu. S te pozicije autor analizira sve naše akte u kojima se tretira problematika čovjekova odnosa prema životnoj sredini, te se na osnovi toga utvrđuju i elementarna čovjekova prava koja podupiru njegov ukupni integritet. Među tim bazičnim pravima autor navodi pravo na zdravu životnu sredinu, zatim pravo na sigurne uvjete rada u radnoj sredini, jer su to osnovne pretpostavke za razvoj čovjeka.

Budući da, prema trećoj Marxovoj tezi o Feuerbachu, najprije za svaku društvenu inovaciju treba odgojiti same odgajatelje kao subjektivne nosioce novih procesa, autor u petom poglavlju razmatra i problematiku obrazovanja ljudi za zaštitu i unapređivanje prirodne sredine. S tim u vezi on ukazuje na brojne vrste ekološke edukacije u institucionalnom i neinstitucionalnom školovanju.

U posljednjem, šestom poglavlju autor ekološku problematiku tretira

i na razini međunarodne suradnje u zaštiti i unapređivanju životne sredine, jer se pokazalo da je uzalud te složene probleme rješavati samo u jednoj državi, ako druge države djeluju ekološki krizno. Upravo, kako to dobro ističe autor, na rješavanju ekoloških problema jača međunarodna svijest, zajedništvo, jer je danas svakome jasno da ljudi samo zajedničkom akcijom mogu suzbiti sadašnja krizna žarišta i uspostaviti željenu ravnotežu s okolinom.

Uzme li se u obzir vrlo široka autora akribija, valja na kraju konstatirati da smo ovom knjigom dobili zaista solidaran informatorij o stanju i problemima moderne socijalne ekologije koja nastoji ne samo da proučava »narušavanja integriteta čovjeka u radnoj i prirodnoj sredini,

njegove uzroke i pojavne oblike« (str. 32) nego, što je još važnije, da proučava mogućnosti optimalizacije čovjekovih odnosa s prirodom, uspostavljanja ravnoteže između ta dva sistema — sve do konačnog ideala: uspostavljanje harmonije između čovjeka i prirode.

Socijalna ekologija u tom smislu nije samo znanost koja objektivistički tretira svoj fenomen, nego duboko angažirana djelatnost, čak i široki društveni pokret kojemu je konačni cilj uspostaviti i osigurati kvalitetan život čovjeka uz isto tako kvalitetno postojanje prirode u maksimalno mogućoj regulaciji svih odnosa na liniji čovjek — priroda i, obrnuto, priroda — čovjek.

Juraj **Plenković**